

امیر حسین سلمانی

فرش از نگاه کاشانی‌ها

آمیزش رنگ در کنار یکدیگر است و این را می‌توان در فرش‌های کاشان به‌خوبی دید. رنگ‌آمیزی فرش‌های کاشان چشم‌نواز است. رنگ سفید در کنار قرمز یا سورمه‌ای‌نیلی. می‌دانیم رنگ سفید در کنار رنگ تیره باید، با آمیزشی خاص با رنگ مورد نظر باشد تا کار به‌زیبایی برسد. رنگ‌های قدیم فرش کاشان، معمولاً از نوع گیاهی است زیرا به ماندگاری فرش کمک می‌کند.

رنگ‌نیل، روناس، اسپرک، قمرزانه و همه این‌ها در طبیعت اطراف بود. از رنگ که بگذریم، به استعدادهای درخشان در این منطقه باید بیشتر فکر کنیم، که با آمیزش پوست گردو با اسپرک، انواع زردها را از روشن تا سیر (تیره) به‌دست می‌آوردند.

ویژگی‌های ظاهری و فنی قالی‌های کاشان

از نظر نقش و طرح می‌توان گفت، انواع لچک و ترنج‌های شاه‌عباسی و گل و بوته‌های زیبا در زمینه سرخ برای مدت‌ها نقش قالی‌های قدیمی کاشان بود. انواع طرح‌های افشان شاه‌عباسی، گلدانی، لچک و ترنج‌اسلیمی، شکارگاهی، شیخ‌صافی و گل‌فرنگ امروزه بخش مهمی از نقوش فرش‌های کاشان است.

انواع گل‌های شاه‌عباسی در سبک‌های گوناگون، زینت‌بخش فرش‌های منطقه کاشان هستند. رنگ‌های لاک‌سیر و روشن، آبی، سبز، زرد، مشکی، کرم، بژ، صورتی، نیلی، سرمه‌ای و... از عمده‌ترین رنگ‌های مورد استفاده در قالی‌های کاشان است. می‌توان گفت رنگ کرم و لاک‌سیر به‌ویژه کرم، زمینه اغلب قالی‌های جدید کاشان را می‌پوشاند. نوع گره و سبک چله‌کشی فرش‌های کاشان و روستاهای حومه آن، فارسی است. داره‌های آن‌ها عمودی ثابت و عموماً از جنس چوب است. رج‌شمار فرش‌های کاشان از ۳۵ تا ۶۰ و حتی ۷۰ در نمونه‌های نفیس دیده می‌شود. البته در این زمان رج‌شمار ۳۰ الی ۴۰، عمده‌ترین رج‌شمار قالی‌های کاشان است.

تعریف فرش، باید از طبیعت گرفته شود. اگر به تافت‌ها و بافت‌های اطراف خوب بنگریم، به طبیعت، به گل‌ها، به دریاها و جنگل‌ها درمی‌یابیم که نظام طبیعت به‌هم بافته است. اگر آفتاب نبود، اگر ماه نبود، آیا بافته و تافت‌های پیدا می‌شد؛ بافته‌شدن ماه و خورشید و زمین و تمام منظومه‌ای، که در آن زندگی می‌کنیم، را می‌توان فرش نامید. فرش یعنی زندگی، به عبارت بهتر فرش میراث گذشتگان به آیندگان است. میراثی که از ما به نسل‌های بعدی می‌رسد. طبیعت مملو از رنگ است. رنگ‌های زرد، آبی، قرمز، سبز و... تمام این رنگ‌ها در اطراف ما به چشم می‌خورند. اما ما آن‌ها را نمی‌بینیم. از کنار آن‌ها به‌راحتی گذرمی‌کنیم. اما هنرمند "فرش‌باف" رنگ‌ها و طبیعت را، به‌ما یادآوری می‌کند و آن را تا کف‌خانه ما می‌آورد.

فرش کاشان

شهر کاشان در فاصله ۲۵۸ کیلومتری تهران است. از شمال به‌کویر و دریاچه‌قم، از شرق به لرستان، از جنوب به نطنز و از غرب به محلات می‌رسد. این شهر، در منابع اسلامی، به‌نام "قاشان" ثبت شده است. به‌استناد تحقیقات باستان‌شناسی در تپه‌های سیلک، کاشان با عنوان یکی از نخستین مراکز تمدن و محل سکونت بشر ماقبل تاریخ شناخته شده است. به‌استناد تاریخ "جهانگشای جوینی" قوم مغول در سال ۶۲۱ هجری قمری اهالی کاشان را قتل عام کردند. کاشان همیشه از مراکز مهم پیروان مذهب شیعه بوده است. به‌همین جهت در دوره صفویه به‌علت علاقه‌مندی پادشاهان صفوی نسبت به این مذهب، شهر رو به آبادی نهاد. شاه "عباس صفوی" در این شهر درگذشت و فرزندش شاه عباس دوم در همان‌جا به‌تخت نشست.

کاشان و رنگ‌شناسی

معمولاً کاشانی‌ها از قدیم رنگ را می‌شناختند زیرا رنگ‌شناسی، شاخه‌ای از زیباشناسی است، زیبایی‌رنگ،

پرداخت فرش‌ها و شیرازه آن‌ها درحین بافت انجام می‌شود. مواد مورد استفاده برای پرز فرش علاوه بر پشم، شامل ابریشم در فرش‌های ظریف نیز است. برای تاروپود، از نخ پنبه و ابریشم در موارد ریز بافت استفاده می‌شود.

بیدگل، آران، قمصر و گلستانه از مهم‌ترین مراکز قالی‌بافی کاشان است. فرش‌های کاشان به اندازه‌های از پستی تا قالی ۱۵ متری بافته می‌شود.

به ترسیم قدیم یا جدید، نوع گره‌های کار شده هم فارسی‌بافت و هم ترکی‌بافت است. اما، چگونه شد

گره‌های ترکی در منطقه فارس‌نشین کاشان رواج یافت، نیاز به بررسی متون تاریخی دارد. ولی گره‌های رایج و اصیل بافت کاشان به "فارسی کج" معروف است.

نوع دارها برای قالی‌بافی، دارهای ایستاده و گردشی بود،

درحال حاضر موجود است. نوع چله‌کشی آن‌هم به صورت دورانی و دارای نخ و چوب کوجین است. (نخ کوجی یا چوب کوجی چله‌ها را زیر و رو می‌کند) نوع "پودکشی" در قالی‌باف کاشان، یک "پود درشت" بعداز یک "رج‌بافت"، و روی "پود درشت" یک پود نازک به صورت زیر و رو کار می‌شود.

ما میراث‌دار فرهنگ، تمدن قدیم و دارای پتانسیل‌های کار در زمینه فرش هستیم و نیاز به بررسی بیشتر در این زمینه به کمک استادان در بخش نقوش، رنگ و الیاف و... داریم. باید به صورت علمی به مسئله فرش نگاه کنیم تا بتوانیم حرفی در جهان برای گفتن داشته باشیم. کمک کنیم تا فرش از نگاه‌ها دور نشود.

